

ВІСНИК КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Загальнодержавне періодичне видання

Виходить шість разів на рік

Редакційна рада:

Засноване
19 лютого 1997 року

Свідоцтво
про державну реєстрацію
Серія КВ № 2444

Засновник:
Конституційний Суд України
Адреса: 252220,
Київ, вул. Банкова, 5–7

Видавець:
Юридична інформаційна
компанія — "Юрінком"
Адреса: 252001,
Київ, а/с 546

В. Німченко — голова
П. Мартиненко
О. Мироненко
В. Тихий
Л. Чубар

Відповідальний секретар —
Г. Сурначова

**Завідувач редакційно-
видавничого відділу —**
В. Тичина
Тел. 293-11-90

1 (3) '98

У НОМЕРІ

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним зверненням громадянки Дзюби Галини Павлівни щодо офіційного тлумачення частини другої статті 55 Конституції України та статті 248² Цивільного процесуального кодексу України (справа громадянки Дзюби Г. П. щодо права на оскарження в суді неправомірних дій посадової особи). 3

Окрема думка судді Конституційного Суду України Скоморохи В. Є.

у справі за конституційним зверненням громадянки Дзюби Галини Павлівни щодо офіційного тлумачення частини другої статті 55 Конституції України та статті 248² Цивільного процесуального кодексу України 8

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України “Про Рахункову палату Верховної Ради України” (справа про Рахункову палату). 13

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) розпоряджень Президента України про призначення перших заступників, заступників голів обласних, Київської міської державних адміністрацій, виданих протягом липня—грудня 1996 року, січня 1997 року (справа щодо призначення заступників голів місцевих державних адміністрацій) 29

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води) 34

Леоніду Юзькову виповнилося б 60 39

Міжнародні зв'язки Конституційного Суду України 41

Актуальний семінар 45

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**у справі за конституційним зверненням
громадянки Дзюби Галини Павлівни
щодо офіційного тлумачення
частини другої статті 55 Конституції України
та статті 248² Цивільного процесуального кодексу України
(справа громадянки Дзюби Г. П. щодо права
на оскарження в суді неправомірних дій посадової особи)**

м. Київ

25 листопада 1997 року

***Конституційний Суд України
у складі суддів Конституційного Суду України:***

Тимченка Івана Артемовича — головуєчий,
Вознюка Володимира Денисовича,
Євграфова Павла Борисовича,
Козюбри Миколи Івановича,
Костицького Михайла Васильовича,
Малинникової Людмили Федорівни,
Мироненка Олександра Миколайовича,
Німченка Василя Івановича,
Розенка Віталія Івановича,
Савенка Миколи Дмитровича,
Скоморохи Віктора Єгоровича,
Тихого Володимира Павловича,
Чубар Людмили Пантеліївни,
Яценка Станіслава Сергійовича,

керуючись статтею 150 Конституції України, пунктом 4 статті 13, статтями 51 та 63 Закону України "Про Конституційний Суд України", розглянув на пленарному засіданні справу про офіційне тлумачення частини другої статті 55 Конституції України та статті 248² Цивільного процесуального кодексу України.

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 42 та 43 Закону України "Про Конституційний Суд України" стало конституційне звернення Дзюби Галини Павлівни.

Підставою для розгляду справи відповідно до статті 94 Закону України "Про Конституційний Суд України" стала неоднозначність застосування положень Конституції України та законів України судами України щодо права людини і громадянина на

оскарження в суді неправомірних дій посадової особи. Суб'єкт права на конституційне звернення Дзюба Г. П. просить дати офіційне тлумачення:

1) частини другої статті 55 Конституції України;

2) статті 248² Цивільного процесуального кодексу України, а саме: чи можуть бути оскаржені до суду дії посадової особи — начальника гарнізону щодо розподілу житла, якими порушується право Дзюби Г. П. на надання їй житла.

Питання про офіційне тлумачення статті 248² Цивільного процесуального кодексу України поставлено у співвідношенні з частиною другою статті 55 Конституції України щодо права на оскарження в суді дій посадової особи.

Суб'єкт права на конституційне звернення посилається на юридичну необґрунтованість ухвали військового суду Євпаторійського гарнізону від 25 липня 1996 року, якою Дзюбі Г. П. відмовлено у прийнятті скарги на незаконність рішення начальника гарнізону щодо розподілу житла. Військовий суд Військово-Морських Сил у касаційному порядку залишив ухвалу без зміни, а заступник Голови Верховного Суду України у порядку судового нагляду відмовив у принесенні протесту на ухвалу з посиланням, як і суди першої та касаційної інстанцій, на непідвідомчість судам питань про порядок надання житла.

При цьому, у листі до Дзюби Г. П. заступника Голови Верховного Суду України, з посиланням на пункт 2 постанови Пленуму Верховного Суду України від 25 грудня 1992 року № 13 щодо практики застосування чинного законодавства з цієї категорії справ, стверджується про непідвідомчість судам житлових спорів з питань обліку громадян та надання житла.

Проте Дзюба Г. П. у своєму зверненні зазначає, що вона оскаржує саме незаконні дії начальника гарнізону у вирішенні питань розподілу житла, а не порядок розгляду спорів про надання житлової площі.

Ухвалою військової колегії Верховного Суду України від 20 травня 1997 року за протестом заступника Голови Верховного Суду України рішення військових судів Євпаторійського гарнізону та Військово-Морських Сил скасовані з направленням справи на новий судовий розгляд.

Заслухавши суддю-доповідача Скомороху В. Є. та вивчивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. Відповідно до пункту 2 статті 150 Конституції України та пункту 4 статті 13, статей 43, 94 Закону України "Про Конституційний Суд України" питання щодо офіційного тлумачення частини другої статті 55 Конституції України та статті 248² Цивільного процесуального кодексу України, порушене у конституційному зверненні Дзюби Г. П., належить до повноважень Конституційного Суду України.

2. Відмовляючи Дзюбі Г. П. у прийнятті скарги на неправомірні дії посадової особи — начальника гарнізону, суди посилаються на роз'яснення постанови Пленуму Верховного Суду України від 12 квітня 1985 року № 2 "Про деякі питання, що виникли в практиці застосування судами Житлового кодексу України", із змінами,

внесеними постановами Пленуму Верховного Суду України від 10 березня 1989 року № 2 і від 25 грудня 1992 року № 13, про невідомість судам спорів з питань обліку громадян, що потребують поліпшення житлових умов, і надання їм житла. Проте у пункті 8 постанови Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996 року № 9 “Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя” міститься роз’яснення з посиланням на статті 55, 124 Конституції України щодо гарантування кожній людині права на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, посадових і службових осіб щодо неправомірності відмови у прийнятті заяви чи скарги з підстав, передбачених законом, який це право обмежує.

Таким чином, є наявність неоднозначного застосування судами України положень Конституції України та законів України, що дає підставу для відкриття конституційного провадження у цій справі в Конституційному Суді України. Наявність у практиці судів загальної юрисдикції суперечливих роз’яснень Пленуму Верховного Суду України щодо захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина істотно порушує гарантії їх реалізації, встановлені Конституцією України, зокрема статтею 55.

Доводи Дзюби Г. П. про порушення конституційного права на судовий захист у зв’язку з неправильним застосуванням цивільного процесуального закону є обгрунтованими.

Відповідно до глави 31-А Цивільного процесуального кодексу України “Скарги громадян на рішення, дії або бездіяльність державних органів, юридичних чи службових осіб у сфері управлінської діяльності” громадянин має право звернутися до суду (військовослужбовець — до військового суду) зі скаргою, якщо вважає, що рішенням, дією або бездіяльністю державного органу, юридичної або службової особи під час здійснення ними управлінських функцій порушено його права чи свободи (частина перша статті 248¹ Цивільного процесуального кодексу України).

Згідно з частиною третьою статті 248¹ Цивільного процесуального кодексу України до суб’єктів, зазначених у частині першій цієї статті, рішення, дії або бездіяльність яких можуть бути оскаржені до суду (суб’єкти оскарження), належать, зокрема, особи, які виконують організаційно-розпорядчі, адміністративно-господарські обов’язки тощо. Оскільки зазначені обов’язки покладено і на начальника гарнізону, його рішення, дії або бездіяльність можуть бути, відповідно до частини третьої статті 248¹ Цивільного процесуального Кодексу України, оскаржені до суду.

На підставі статті 248² Цивільного процесуального кодексу України громадянин може звертатися із скаргою до суду, якщо він вважає, що порушено або порушуються його права чи свободи, створено або створюються перешкоди для реалізації конституційних прав і свобод тощо.

Аналіз зазначених вище законів в контексті Конституції України свідчить, що однією з найважливіших тенденцій їх розвитку є розширення сфери судового захисту, в тому числі судового контролю за правомірністю і обгрунтованістю рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Головним обов’язком держави, згідно зі статтею 3 Конституції України, є утвердження і забезпечення прав і свобод людини. Звернення до суду для захисту

конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується (стаття 8 Конституції України).

Ні стаття 55 Конституції України, ні глава 31-А Цивільного процесуального кодексу України не визначають, які саме рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади і місцевого самоврядування чи посадових і службових осіб можуть бути оскаржені, і встановлюють принцип, відповідно до якого в суді можуть оскаржуватися будь-які рішення, дії чи бездіяльність. Тим самим створено механізм реалізації конституційного права особи на судовий захист прав і свобод людини і громадянина. Звідси випливає, що Конституцією України гарантовано і забезпечено кожній людині і громадянину право на звернення до суду за захистом своїх прав чи свобод.

Відповідно до частини другої статті 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Згідно зі статтею 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

3. Виходячи з наведеного Конституційний Суд України вважає за необхідне дати офіційне тлумачення частини другої статті 55 Конституції України і статті 248² Цивільного процесуального кодексу України відповідно до гарантованого Конституцією України права на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, в тому числі рішень, дій чи бездіяльності начальника військового гарнізону, який є посадовою особою в системі органів Міністерства оборони України — органу державної влади.

На основі викладеного та керуючись статтями 147, 150 Конституції України, статтями 61, 63, 67 та 69 Закону України "Про Конституційний Суд України", Конституційний Суд України

в и р і ш и в :

1. Частину другу статті 55 Конституції України необхідно розуміти так, що кожен, тобто громадянин України, іноземець, особа без громадянства, має гарантоване державою право оскаржити в суді загальної юрисдикції рішення, дії чи бездіяльність будь-якого органу державної влади, органу місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх рішення, дія чи бездіяльність порушують або ущемлюють права і свободи громадянина України, іноземця, особи без громадянства чи перешкоджають їх здійсненню, а тому потребують правового захисту в суді.

Такі скарги підлягають безпосередньому розгляду в судах незалежно від того, що прийнятим раніше законом міг бути встановлений інший порядок їх розгляду (оскарження до органу, посадової особи вищого рівня по відношенню до того

органу і посадової особи, що прийняли рішення, вчинили дії або допустили бездіяльність).

Подання скарги до органу, посадової особи вищого рівня не перешкоджає оскарженню цих рішень, дій чи бездіяльності до суду.

2. Положення статті 248² Цивільного процесуального кодексу України треба розуміти так, що оскарженню до суду в контексті звернення Дзюби Г. П. підлягають рішення, дії чи бездіяльність начальника військового гарнізону, який є посадовою особою в системі органів Міністерства оборони України — органу державної влади.

3. Рішення Конституційного Суду України набуває чинності з дня його офіційного оприлюднення.

4. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржено.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у "Віснику Конституційного Суду України" та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

м. Київ
25 листопада 1997 року
№ 6-зп
Справа № 18/1148-97

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Скоморохи В. Є.

**у справі за конституційним зверненням
громадянки Дзюби Галини Павлівни
щодо офіційного тлумачення
частини другої статті 55 Конституції України
та статті 248² Цивільного процесуального кодексу України**

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 42 та 43 Закону України “Про Конституційний Суд України” стало конституційне звернення громадянки Дзюби Г. П.

Підставою для розгляду справи відповідно до статті 94 Закону України “Про Конституційний Суд України” стала неоднозначність застосування положень Конституції України та законів України судами України щодо права людини і громадянина на оскарження в суді неправомірних дій посадової особи. Суб’єкт права на конституційне звернення Дзюба Г. П. просить дати офіційне тлумачення:

а) частини другої статті 55 Конституції України;

б) статті 248² Цивільного процесуального кодексу України, а саме: чи можуть бути оскаржені до суду дії посадової особи — начальника гарнізону щодо розподілу житла, якими порушується право Дзюби Г. П. на надання їй житла.

Питання про офіційне тлумачення статті 248² Цивільного процесуального кодексу України поставлено у співвідношенні з частиною другою статті 55 Конституції України щодо права на оскарження в суді дій посадової особи.

Вважаю, що Конституційний Суд застосував обмежене тлумачення згаданих статей Конституції України та Цивільного процесуального кодексу України і допустив непослідовність у своєму рішенні. Відтворивши в резолютивній частині рішення зміст частини другої статті 55 Конституції України щодо гарантування кожному права на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб як конституційний принцип, Суд, разом з тим, витлумачив статтю обмежено. Тлумаченням процесуальної норми, котра також є юридичною гарантією прав і свобод людини, фактично знехтував, констатувавши лише визнання начальника гарнізону посадовою особою, рішення, дії чи бездіяльність якої можуть оскаржуватися до суду. Тим часом, згідно з частиною третьою статті 248¹ чинного Цивільного процесуального кодексу України до суб’єктів, рішення, дії або бездіяльність яких може бути оскаржено до суду, крім органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, також віднесено керівників установ, організацій, підприємств і їх об’єднань незалежно від форм власності, керівні органи і керівників об’єднань громадян, а також осіб, які виконують організаційно-розпорядчі, адміністративно-господарські обов’язки тощо.

Отже, поза рішенням Конституційного Суду залишилося питання про можливість оскарження рішень, дій або бездіяльності керівних органів і керівників об'єднань громадян, установ, організацій, підприємств незалежно від форм власності тощо.

Стосовно позиції про обмежене тлумачення оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності лише органів, які мають публічно-владні права (органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових і службових осіб), хоча звернути увагу на такі положення Конституції України:

1. Так, закріплюючи у статті 40 право петиції (звернення до державних органів) конституцієдавець вжив поняття “органи державної влади, органи місцевого самоврядування та посадові і службові особи цих органів”. Ця категорія прав і свобод стосується фізичної особи і не пов'язується з громадянством: “Усі мають право...”

Ця формула використана при викладенні прав і свобод щодо приватного життя: право на житло (стаття 47); життєвий рівень (стаття 48), недоторканність житла (стаття 30), таємниця листування тощо (стаття 31): “кожному гарантується”, або “кожен має право”. Це ж стосується і права власності (стаття 41), права на підприємницьку діяльність (частина перша статті 42).

2. Проте обмеження займатися підприємницькою діяльністю містить визначення кола осіб. Це — депутати, посадові і службові особи органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

3. Закріплюючи право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю, конституцієдавець знову використовує термін “кожен має право” та “органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові і службові особи” (стаття 56).

4. Коли проголошується неможливість обмеження конституційних прав і свобод, крім випадків, передбачених Конституцією України, вжито визначення особи — “людина і громадянин” (частина перша статті 64) — категорія, яка не стосується громадянства індивіда.

5. Забезпечення гарантування державою права на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб також стосується “кожного” (частина друга статті 55), а захист прав і свобод — до “людини і громадянина” (частина перша статті 55). Проте сполучник “їх”, який є у статті 56 Конституції, у частині другій статті 55 відсутній. Отже, поняття “посадові і службові особи”, рішення, дії чи бездіяльність яких можуть оскаржуватися в суді, не пов'язується лише з органами державної влади чи органами місцевого самоврядування. Право на оскарження гарантується “кожному”, тобто як громадянину України, так і іноземцю чи особі без громадянства (стаття 26).

6. Стаття 8 Загальної декларації прав людини проголосила “право кожної людини на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами в разі порушення її основних прав, наданих їй Конституцією або законом”. Це положення відтворено в Конституції України (стаття 55) і має застосовуватися системно,

оскільки гарантується судовий захист як національними, так і міжнародними судовими установами.

7. Із Закону України "Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу" від 31 жовтня 1995 р. випливає, що оскарження у сфері управлінської діяльності поширюється і на приватні, акціонерні та змішані підприємства і установи. Закон (стаття 248¹) бачить різницю між організаціями і державними установами чи підприємствами та їх посадовими і службовими особами. Частина перша статті 55 Конституції України проголошує судовий захист прав і свобод людини і громадянина, тобто кожного, в тому числі тих, хто працює у приватному, акціонерному чи змішаному підприємстві (установі).

Таким чином, згаданий Закон і стаття 55 Конституції України передбачають судову відповідальність не тільки посадових чи службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а й посадових, службових осіб установ, організацій, підприємств незалежно від форм власності та посадових осіб, які виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції тощо. Їх об'єднує один процесуальний порядок розгляду справ, за правилами глави 31-А ЦПК України, щодо поновлення прав чи свобод, проголошених Конституцією України чи законами і порушених суб'єктами оскарження, рішення, дії чи бездіяльність яких може бути оскаржено до суду.

8. Про те, що об'єктом оскарження можуть бути не лише рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, а й посадових, службових осіб приватних чи спільних підприємств тощо, свідчать статті 1 та 19 Закону України "Про звернення громадян" від 2 жовтня 1996 р., які до суб'єктів, рішення, дії чи бездіяльність котрих може бути оскаржено, віднесли: органи державної влади і місцевого самоврядування, об'єднання громадян, установи, організації, незалежно від форм власності, підприємства, засоби масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків. Цей закон врегулював питання практичної реалізації та захисту прав і свобод.

9. Відмежування органів державної влади, які мають владні повноваження, їх чітке визначення як органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів міститься в частині третій статті 1 Закону України "Про вибори народних депутатів України" від 25 вересня 1997 року.

10. Чинна Конституція України (статті 103, 120) розмежує поняття "посадова особа" в органах державної влади або в об'єднаннях громадян, керівному органі чи наглядовій раді підприємства, а також керівників центральних та місцевих органів виконавчої влади.

11. Таким чином, гарантування права на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності не може обмежуватися лише органами державної влади та місцевого самоврядування, їх посадовими особами.

12. Про це свідчить також практика Конституційного Суду України: по справі Устименка К. Г. в пункті 3 Суд визнав "визначальними у статті 48 Закону України "Про інформацію" норми, які передбачають оскарження... протиправних діянь, вчинених органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами, а також політичними партіями, іншими об'єднаннями громадян,

засобами масової інформації, державними організаціями, які є юридичними особами... Безпосереднє звернення до суду є конституційним правом кожного”.

13. Ознайомлення з судовим захистом прав і свобод в Конституціях країн молодій демократії свідчить про широке застосування оскарження будь-яких дій чи правових актів тощо. Зокрема, стаття 15 Конституції Естонської Республіки надає право “кожному звернутися до суду у разі порушення його прав і свобод... Суд стежить за додержанням Конституції і визнає такими, що не відповідають Конституції, будь-який закон, правовий акт або дію, які порушують встановлені Конституцією права і свободи або якимось іншим чином суперечать Конституції”.

Конституція Республіки Молдова передбачила випадки захисту права доступу до правосуддя: “Будь-яка особа має право на ефективне поновлення у правах компетентними судами в разі порушення її прав, свобод і законних інтересів. Жодний закон не може обмежити доступ до правосуддя” і право особи, ущемленої владою: “Особа, ущемлена в якому-небудь своєму праві владою, що застосовує певний адміністративний акт або не задовольняє прохання у встановлений строк, може домагатися визнання свого права, скасування акта і відшкодування збитків”.

Конституційний Суд Російської Федерації займає таку позицію: “Закон про оскарження до суду дій і рішень, що порушують права і свободи...” виходячи з духу Конституції (стаття 46) поширює сферу оскарження на приватні, акціонерні, змішані підприємства, установи, оскільки Конституція гарантує судовий захист прав і свобод кожному, в тому числі й тому, хто працює в названих підприємствах.

14. Аналогічною є практика судів загальної юрисдикції України щодо розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державних органів, юридичних чи посадових осіб у сфері управлінської діяльності, що склалася на основі нової редакції глави 31-А Цивільного процесуального кодексу України, яка істотно розширила предмет судового оскарження.

15. Виходячи з положень статті 22 Конституції України про те, що права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними та про недопущення при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод, не можна вважати, що оскарженню в суді за частиною другою статті 55 Конституції України підлягають рішення, дії чи бездіяльність лише органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових і службових осіб.

16. Принцип права на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та будь-яких посадових (службових) осіб втілює верховенство права і є традиційним для Конституції України. Конституція, що діяла до прийняття чинної, проголошувала право громадян України оскаржити дії службових осіб, державних і громадських органів (стаття 56). Концепція нової Конституції України, схвалена Верховною Радою 19 червня 1991 року, передбачила в розділі II “Права людини і громадянина” гарантії прав людини, в тому числі право на судовий захист своїх прав і свобод¹.

¹ Див.: Конституція незалежної України. — К., 1995. — С. 70.

Проект Конституції України в редакції від 26 жовтня 1993 р. передбачав гарантування кожному права на оскарження в судовому порядку дій державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та будь-яких посадових осіб, які порушують чи обмежують його права та свободи¹.

Розмежувалися органи державної влади та посадові особи і в проекті Конституції України, схваленому Конституційною комісією України 23 листопада 1995 року: "Кожному гарантується право на оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань і посадових осіб"².

Проект Конституції України, схвалений Конституційною комісією 11 березня 1996 року, передбачав гарантування кожному права на оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових осіб³.

Таким чином, останній проект відрізнявся від чинної Конституції України (частина друга статті 55) в плані розмежування посадових осіб і органів державної влади лише сполучником "та", який замінено комою.

17. Витлумачивши таким чином статтю 55 Конституції України, і статтю 248² ЦПК України, Конституційний Суд України фактично створив нову, звужену норму. Право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб є гарантією прав і свобод людини і громадянина (розділ II Конституції України) і означає, що кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності цих органів або посадових і службових осіб.

Суддя Конституційного Суду України

В. Скомороха

¹ Див.: Конституція незалежної України. – К., 1995. – С. 278

² Див.: Конституція незалежної України. Книга друга. – К., 1995. – С. 65.

³ Там же. – С. 111

РІШЕННЯ

КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**у справі за конституційним поданням Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Закону України “Про Рахункову палату
Верховної Ради України”
(справа про Рахункову палату)**

м. Київ
23 грудня 1997 року
№ 7-зп

Справа № 01/34-97

***Конституційний Суд України
у складі суддів Конституційного Суду України:***

**Тимченка Івана Артемовича — головуєчий,
Вознюка Володимира Денисовича,
Козюбри Миколи Івановича,
Костицького Михайла Васильовича,
Малинникової Людмили Федорівни,
Мартиненка Петра Федоровича,
Мироненка Олександра Миколайовича,
Розенка Віталія Івановича,
Савенка Миколи Дмитровича,
Селівона Миколи Федосовича,
Скоморохи Віктора Єгоровича,
Тихого Володимира Павловича,
Чубар Людмили Пантеліївни,
Яценка Станіслава Сергійовича,**

за участю представників суб'єкта конституційного подання — Президента України — Бурчака Федора Глібовича та Підпалова Леоніда Васильовича, представників Верховної Ради України — Зайця Анатолія Павловича та Селіванова Анатолія Олександровича, а також залучених Конституційним Судом України до участі у розгляді справи:

— від Антимонопольного комітету України — Мороз Світлани Михайлівни;
— від Головного контрольно-ревізійного управління України — Багінського Володимира Володимировича, Ніколенко Ніни Миколаївни, Романіва Михайла Васильовича;

- від Державної податкової адміністрації України — Дороша Олександра Гнатовича, Кулініченко Валентини Миколаївни;
- від Міністерства фінансів України — Матвійчука Володимира Макаровича;
- від Національного аудиторського комітету України — Павлюка Степана Івановича;
- від Національного банку України — Рябця Віктора Петровича;
- від Прокуратури України — Гріщенко Івана Юхимовича;
- від Рахункової палати Верховної Ради України — Андрусенка Олександра Івановича, Кадькаленка Сергія Тимофійовича, Малікова Валерія Васильовича, Ніженської Тамари Василівни;
- від Фонду державного майна України — Крюкова Віталія Івановича, Підгайного Андрія Петровича,

керуючись пунктом 1 частини першої статті 150 Конституції України, пунктом 1 статті 13, статтями 40 та 65 Закону України “Про Конституційний Суд України”, розпочав на пленарному засіданні розгляд справи за конституційними поданнями Президента України від 28 грудня 1996 року та 19 травня 1997 року про відповідність Конституції України Закону України “Про Рахункову палату Верховної Ради України” та Постанови Верховної Ради України “Про тлумачення статті 98 Конституції України”.

У процесі розгляду матеріалів справи Конституційний Суд України на пленарному засіданні Ухвалою від 10 липня 1997 року відповідно до § 23 Регламенту Конституційного Суду України роз’єднав зазначене конституційне провадження на два окремих провадження. У справі щодо відповідності Постанови Верховної Ради України “Про тлумачення статті 98 Конституції України” Конституційний Суд України 11 липня 1997 року прийняв Рішення.

Приводом для розгляду цієї справи згідно зі статтями 39, 40 та 71 Закону України “Про Конституційний Суд України” стало конституційне подання Президента України від 28 грудня 1996 року про невідповідність Конституції України Закону України “Про Рахункову палату Верховної Ради України” від 11 липня 1996 року.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 75 Закону України “Про Конституційний Суд України” є наявність спору стосовно відповідності Закону України “Про Рахункову палату Верховної Ради України” в частині визначення статусу, завдань, функцій і повноважень Рахункової палати положенням Конституції України.

Заслухавши суддів-доповідачів Мартиненка П. Ф. і Костицького М. В., пояснення представників суб’єкта конституційного подання — Бурчака Ф. Г., Підпалова Л. В., представників Верховної Ради України — Зайця А. П., Селіванова А. О., представників державних органів та установ, залучених до розгляду справи, Андрусенка О. І., Дороша О. Г., Кадькаленка С. Т., Крюкова В. І., Малікова В. В., Матвійчука В. М., Мороз С. М., Павлюка С. І., Рябця В. П., вивчивши та проаналізувавши висновки фінансово-економічної та правознавчої експертиз, тимчасової комісії Конституційного Суду України та інші матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. Суб'єкт конституційного подання стверджує, що Закон України "Про Рахункову палату Верховної Ради України" (далі — Закон) є таким, що не відповідає Конституції України, є неконституційним в цілому, і викладає такі аргументи.

Перш за все, суб'єкт конституційного подання звертає увагу на невідповідність Конституції України Закону в частині визначення природи Рахункової палати, її взаємозв'язку з Верховною Радою України. Якщо Конституція України передбачає утворення Рахункової палати як державного органу, що діє "від імені Верховної Ради України", а її призначення визначає як "контроль за використанням коштів Державного бюджету України" (стаття 98), то Закон визначає Рахункову палату як орган самої Верховної Ради України, на який покладено здійснення вищого державного фінансово-економічного контролю.

У поясненнях Верховної Ради України до цього положення конституційного подання зазначається, що оскільки Рахункова палата діє від імені Верховної Ради України (стаття 98 Конституції України), формується нею (пункт 16 статті 85 Конституції України), то вона фактично є органом парламентського контролю і тому її законодавче визначення як органу державного фінансово-економічного контролю, який утворюється Верховною Радою України, підпорядкований і підзвітний їй, є правомірним.

Конституційний Суд України, вирішуючи даний спір, виходить з того, що Конституція України має найвищу юридичну силу (частина друга статті 8 Конституції України). Верховенство конституційних норм поширюється на всі сфери державної діяльності, в тому числі і на законотворчий процес. Верховна Рада України, приймаючи закони, не має права допускати невідповідностей щодо будь-яких положень, прямо закріплених в Конституції України.

Однак Верховна Рада України в Законі України "Про Рахункову палату Верховної Ради України" змінила конституційно встановлене найменування Рахункової палати та її призначення.

Визначення Рахункової палати як органу самої Верховної Ради України створює можливість поширення на Рахункову палату безпосереднього здійснення парламентських функцій, що суперечить принципу єдиного законодавчого органу, яким є Верховна Рада України (стаття 75 Конституції України).

По-перше, Верховна Рада України, яка за юридичною природою є парламентом, реалізує свої конституційні повноваження (статті 85 і 92 Конституції України), зокрема і у сфері фінансово-економічної діяльності (пункти 4, 6, 11, 13, 14, 16, 18, 19, 24, 33, 36 статті 85; пункти 5, 6, 7, 8, 9, 22 частини першої статті 92; пункти 1, 8 частини другої статті 92 Конституції України), саме як орган загальної конституційної компетенції. Рахункова палата відповідно до статті 98 Конституції України є органом спеціальної конституційної компетенції, що в контексті загальних повноважень Верховної Ради України має обмежений і виключний характер. Повноваження Рахункової палати є похідними від повноважень Верховної Ради України, і відповідно до статті 19 Конституції України у своїй діяльності вона не може виходити за їх межі.

Отже, в нормативно-правовому значенні Конституції України Рахункова палата є незалежним органом спеціальної конституційної компетенції, і Верховна Рада України як орган законодавчої влади не має права забрати чи обмежити конституційні повноваження Рахункової палати, передати їх будь-яким іншим органам або ж взяти на себе їх здійснення. Зазначені положення, однак, не стосуються повноважень Верховної Ради України як органу, який відповідно до статті 155 Конституції України має повноваження вносити зміни до Конституції України, зокрема до статті 98.

Конституційний Суд України враховує і той факт, що Верховна Рада України 23 січня 1997 року прийняла Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про Рахункову палату Верховної Ради України", в якому спробувала виправити невідповідність Конституції України законодавчого визначення місця цього органу, змінивши його назву на назву "Рахункова палата" який, проте, не набув чинності.

По-друге, не відповідає Конституції України і визначення в Законі призначення Рахункової палати. Якщо Конституція України закріплює за Рахунковою палатою функцію здійснення "контролю за використанням коштів Державного бюджету України" (стаття 98), то частина перша статті 1 та стаття 3 Закону покладають на Рахункову палату здійснення "вищого" та "державного фінансово-економічного контролю", а стаття 36 Закону встановлює її статус як "вищого незалежного органу фінансово-економічного контролю".

Поняття "державний фінансово-економічний контроль", як підтверджують дані фінансово-економічної та правознавчої експертиз, є набагато ширшим за поняття "контроль за використанням коштів Державного бюджету України". Застосувавши в Законі більш широке поняття, Верховна Рада України фактично розширено тлумачить статтю 98 Конституції України, підтвердивши це прийняттям Постанови Верховної Ради України "Про тлумачення статті 98 Конституції України" від 1 жовтня 1996 року. За Рішенням Конституційного Суду України від 11 липня 1997 року ця Постанова як така, що не відповідає Конституції України, втратила чинність.

По-третє, не можна визнати конституційним положення Закону, згідно з яким "Голова Рахункової палати, Перший заступник і заступник Голови, головні контролери та Секретар Рахункової палати не можуть бути затримані, притягнуті до кримінальної відповідальності без згоди Верховної Ради України" (частина перша статті 37 Закону).

Цим положенням на зазначених посадових осіб Рахункової палати фактично поширюється депутатська недоторканність (без вживання відповідного поняття), передбачена статтею 80 Конституції України.

Встановлення додаткових, порівняно з недоторканністю особи, гарантій недоторканності для окремих категорій державних посадових осіб має на меті створення належних умов для виконання покладених на них державою обов'язків та захист від незаконного втручання у їх діяльність.

Недоторканність посадових осіб є гарантією більш високого рівня у порівнянні з недоторканністю, яка встановлюється для всіх осіб, що відповідає принципу рівності прав і свобод громадян та їх рівності перед законом (стаття 24 Конституції України).

Тому, якщо права і свободи людини і громадянина, а також гарантії цих прав і свобод (у тому числі додаткові гарантії недоторканності особи) визначаються

виключно законами України (пункт перший статті 92 Конституції України), то гарантії вищого рівня (для депутатів, суддів та інших посадових осіб), оскільки вони допускають винятки із загального принципу рівності прав і свобод громадян та їх рівності перед законом, мають, за логікою, визначатися виключно Конституцією. Конституція України таких гарантій недоторканності для посадових осіб Рахункової палати не передбачає.

Отже, ті положення Закону, за якими визначається найменування Рахункової палати як Рахункової палати Верховної Ради України (найменування Закону, преамбула, статті 1 та 39), місце Рахункової палати та її призначення (частина перша статті 1, статті 3 та 36 Закону), гарантії правового статусу посадових осіб, зазначених в частині першій статті 37 Закону, треба визнати такими, що не відповідають Конституції України.

2. Суб'єкт конституційного подання звертає увагу на те, що до повноважень Рахункової палати Закон відносить не тільки здійснення контролю за "виконанням Державного бюджету України" взагалі, тобто як за "видатковою", так і за "доходною" його частинами, але й прями управлінські функції щодо державних органів, підприємств, організацій та установ різних форм власності, громадських фондів та об'єднань, наділивши її правами здійснення заходів оперативного-примусового характеру за допомогою "обов'язкових приписів".

В поясненнях Верховної Ради України до цього положення конституційного подання зазначається, що стаття 98 Конституції України не може тлумачитись як така, що визначає повний статус Рахункової палати, та що Рахункова палата має здійснювати контроль за всіма аспектами виконання державного бюджету, як його видатковою, так і доходною частинами.

Аналіз положень Закону вказує на те, що на Рахункову палату покладено, з одного боку, завдання "організації і здійснення контролю за своєчасним виконанням", зокрема "доходної" частини Державного бюджету України (абзац другий статті 2), з другого боку — повноваження здійснювати контрольно-ревізійні та інші види діяльності, що забезпечують єдину систему контролю "за виконанням Державного бюджету України" в цілому (пункт 1 статті 7). У свою чергу, аналіз статей 2, 6, 7, 15, 22 Закону дає підстави вважати, що повноваження Рахункової палати поширюються як на видаткову, так і на доходну частини.

В ході судового провадження у справі між представниками сторін виникли розбіжності щодо суті самого поділу виконання Державного бюджету України на виконання доходної та виконання видаткової частин. Законодавче визнання цього поділу, однак, є установленим фактом: абзац другий статті 2 Закону передбачає положення про організацію і здійснення контролю за своєчасним виконанням "доходної та видаткової частин Державного бюджету України". Конституційний Суд України виходить з того, що "контроль за використання коштів Державного бюджету України", здійснення якого відповідно до статті 98 Конституції України покладено на Рахункову палату, це — контроль за виконанням видаткової частини Державного бюджету України.

Отже, положення Закону, за якими на Рахункову палату покладено функцію організації і здійснення контролю: за своєчасним виконанням, зокрема "доходної...

частини Державного бюджету України” (абзац другий статті 2); “за своєчасним і повним надходженням доходів та коштів до Державного бюджету України” (пункт 2 статті 6 Закону); “за надходженням до Державного бюджету України коштів, отриманих: від розпорядження державним майном, в тому числі його приватизації, продажу; від управління майном, що є об’єктами права державної власності” (частина третя статті 23 Закону); “за виконанням Державного бюджету України” в цілому (пункти 1, 6 статті 7 Закону), повинні розглядатися як такі, що не відповідають Конституції України.

Висновок щодо неконституційності перелічених положень не поширюється на здійснення Рахунковою палатою певних експертно-аналітичних, інформаційних та інших видів діяльності, не пов’язаних з контрольно-ревізійними перевітками, і щодо доходної частини Державного бюджету України, якщо такі дії є необхідними для здійснення контролю за використанням коштів Державного бюджету України відповідно до статті 98 Конституції України.

Аналіз положень Конституції України свідчить про те, що здійснення контролю за виконанням Державного бюджету України та за управлінням державними фінансами покладається на органи різних гілок влади, насамперед, на Верховну Раду України (пункти 4, 6, 13, 14, 33 частини першої статті 85; пункт 1 частини другої статті 92, статей 95 та 96 Конституції України) та на Рахункову палату (стаття 98 Конституції України).

Безпосередньо на Верховну Раду України покладено, зокрема, затвердження Державного бюджету України, контроль за виконанням Державного бюджету України; затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля; здійснення парламентського контролю у межах, визначених Конституцією України, тощо. На Рахункову ж палату відповідно до статті 98 Конституції України покладено здійснення від імені Верховної Ради України контролю за використанням коштів Державного бюджету України.

Разом з тим у системі виконавчої влади та поза нею на основі Конституції та законів України створено державні органи, до повноважень яких входить контроль за виконанням Державного бюджету України: Кабінет Міністрів України, Фонд державного майна України, Головне контрольно-ревізійне управління України, Головне управління Державного казначейства України, податкові органи та інші.

Всі ці органи функціонують на основі засад, визначених Конституцією України, зокрема поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову (частина перша статті 6 Конституції України) з розмежуванням предметів відання між ними.

В контексті викладеного надання Рахунковій палаті Законом додаткових, безпосередньо виконавчих, функцій, запровадження підзвітності та підконтрольності Рахунковій палаті органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інших (пункт 8 статті 6, пункти 2, 4 статті 7, частина третя статті 22, частина перша статті 23 Закону) не відповідає ні принципу самостійності органів законодавчої і виконавчої влади у здійсненні вказаних на них повноважень як фундаментальної основи конституційного ладу України (частина друга статті 6 Конституції України); ні основам правового порядку в Україні, відповідно до яких органи державної

влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19 Конституції України); ні положенням Конституції України щодо статусу Кабінету Міністрів України як вищого органу у системі органів виконавчої влади (частина перша статті 113 Конституції України).

Реалізація зазначених положень Закону надала б можливість Верховній Раді України — органу законодавчої влади — вдаватись до виконання нею ж прийнятих законів через підпорядкований та підзвітний їй конституційний орган — Рахункову палату, тим більше, що її вищі посадові особи не можуть бути затримані, притягнуті до кримінальної відповідальності без згоди Верховної Ради України (частина перша статті 37 Закону), а звільнені з посади можуть бути лише за рішенням Верховної Ради України у випадках “порушень ними законодавства України або допущення зловживання по службі” (пункт 1 частини четвертої статті 37 Закону).

Це ж стосується і тих положень Закону, якими на Рахункову палату покладено здійснення дій владно-розпорядчого, в тому числі примусового, характеру. Так, відповідно до пункту 4 частини другої статті 12 Закону, працівники апарату Рахункової палати мають право в разі виявлення на об'єктах, що перевіряються, “підробок, підлогів, привласнень і зловживань — вилучати необхідні документи, залишаючи у справах акт вилучення і копії або опис вилучених документів”, тобто вчиняти дії, що застосовуються, зокрема, і органами дізнання та слідства відповідно до процесуального законодавства.

Згідно з частиною першою статті 31 Закону Рахункова палата має право давати керівникам об'єктів, що перевіряються, обов'язкові приписи щодо невідкладного припинення порушень у разі виявлення їх в господарській, фінансовій, комерційній та іншій діяльності, що завдає державі прямої шкоди, а також у разі навмисного або систематичного недодержання порядку і термінів розгляду рішень і висновків Рахункової палати, створення перешкод для проведення нею контрольних заходів.

У випадках неодноразового невиконання або неналежного виконання приписів стосовно витрачання коштів Державного бюджету України Колегія Рахункової палати має право прийняти рішення про зупинення всіх видів фінансових, платіжних і розрахункових операцій у банках за розрахунковими рахунками, а також усіх або окремих операцій за кореспондентським рахунком Національного банку України з одночасним інформуванням про це Верховної Ради України (частина четверта статті 31 Закону). При цьому, якщо обов'язковий припис можна оскаржити в судовому порядку (частина шоста статті 31 Закону), то рішення Колегії, як це впливає з частини четвертої статті 31 Закону, є остаточним і оскарженню не підлягає. Однак вчинення дій такого роду та прийняття конкретного рішення примусового характеру, яке має прямі юридичні наслідки, віднесено до повноважень виконавчої влади (частина друга статті 6 Конституції України).

Отже, ті положення Закону, які надають Рахунковій палаті виконавчі повноваження владно-розпорядчого характеру (пункт 4 статті 12, стаття 31 Закону), мають розглядатись як такі, що не відповідають Конституції України.

3. В конституційному поданні звернуто увагу на те, що Конституція України покладає на Рахункову палату контроль за використанням “коштів” Державного

бюджету України (стаття 98), тоді як Законом на Рахункову палату покладено здійснення контролю і за тією сферою фінансово-економічної діяльності, яка перебуває поза межами коштів Державного бюджету України: дотриманням законності у фінансово-економічній сфері; грошовою емісією, використанням золотого запасу, дорогоцінних металів, каміння, наданням кредитів та здійсненням операцій по розміщенню золотого і валютного резервів; збереженням та використанням майна, що є державною власністю; дотриманням законності щодо надання Україною позик, економічної та іншої допомоги іноземним державам, міжнародним організаціям, укладанням угод про державні позики і кредити з іноземними партнерами та їх виконанням, використанням безоплатної допомоги Україні, одержаної з іноземних джерел, тощо.

У поясненнях Верховної Ради України зазначено, що оскільки Рахункова палата є органом “парламентського контролю”, а зміст статті 98 Конституції України щодо визначення її статусу є “допоміжним”, вона має здійснювати загальні контрольні функції Верховної Ради України в цілому і фінансово-контрольні — зокрема.

Дослідження цього питання з позицій чинного законодавства засвідчує, що під “бюджетом” розуміється не майно, не грошово-кредитна політика, а фінансові ресурси, які в ньому акумулюються та з нього витрачаються. Бюджет в розумінні законодавця — це план утворення і використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій органів державної влади України, органів влади Автономної Республіки Крим та місцевих рад (стаття 1 Закону України “Про бюджетну систему України” від 5 грудня 1990 року).

З цього визначення випливає, що в результаті утворення фінансових ресурсів формується доходна частина бюджету, тоді як використання фінансових ресурсів є його видатковою частиною. У свою чергу, кошти (асигнування) Державного бюджету України — це фінансові ресурси Державного бюджету України, які знаходяться на спеціальних бюджетних рахунках в установах Національного банку України, уповноважених банках та кредитних установах і використовуються розпорядниками бюджетного розпису. Тільки їх витрачанням відповідно до їх цільового призначення завершується процес їх використання. Такий об’єкт контрольних повноважень Рахункової палати як “грошова емісія” до “Державного бюджету України” не включається, а режим використання коштів від розміщення золотого і валютного резервів чинним законодавством на даний час не визначено.

Оскільки за Конституцією України (стаття 98) Рахункова палата призначена здійснювати контроль за використанням саме коштів Державного бюджету України, що знаходяться на відповідних рахунках, вона має обмежуватись засобами фінансового контролю щодо використання коштів Державного бюджету України, функціонально взаємодіючи з Верховною Радою України у межах своїх конституційних повноважень.

Аналіз положень Конституції України вказує на те, що здійснення контролю або нагляду за законністю у фінансово-економічній сфері покладено на декілька конституційних органів: Верховну Раду України, Рахункову палату, Прокуратуру України.

Державний бюджет України відповідно до статті 92 Конституції України затверджується Законом, якого повинні додержувати усі учасники бюджетного процесу. Верховна Рада України, будучи пов'язаною цим Законом, має право вищого контролю за станом дотримання законності у фінансовій діяльності держави, насамперед, в діях Кабінету Міністрів України. На Кабінет Міністрів України статтею 116 Конституції України покладено повноваження забезпечення проведення фінансової та податкової політики, розробки проекту закону про Державний бюджет України, виконання затвердженого Державного бюджету України і подання звіту про його виконання. Верховна Рада України в рамках своїх парламентських повноважень здійснює постійний вищий контроль за дотриманням чинного фінансового законодавства.

Згідно з пунктом 9 розділу XV "Перехідні положення" Конституції України Прокуратура України продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію нагляду за додержанням і застосуванням законів до введення в дію законів, що регулюють діяльність державних органів щодо контролю за додержанням законів, в тому числі і тих, що діють у фінансово-економічній сфері.

Рахунковій палаті Конституція України надала значно вужчі повноваження. Вона має право контролювати використання коштів Державного бюджету України, його законність, доцільність, ефективність. Отже, Конституція України, поклавши на Рахункову палату повноваження від імені Верховної Ради контролювати виконання саме видаткової частини Державного бюджету, поклала на неї і обов'язок контролювати законність витрачання бюджетних коштів, але тільки їх витрачання.

Це положення підтверджується і висновком тимчасової комісії Конституційного Суду України про те, що Рахункова палата не може здійснювати контроль за законністю виконання актів Верховної Ради України, зокрема її постанов, стосовно контролю у фінансово-економічній сфері взагалі, але такий контроль з боку Рахункової палати є конституційно обґрунтованим виключно у частині використання коштів Державного бюджету України.

Всі три органи — Верховна Рада України, Рахункова палата, Прокуратура України — здійснюють контроль або нагляд за додержанням чинного фінансового законодавства "на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України" (частина друга статті 19 Конституції України).

Отже, ті положення Закону, які покладають на Рахункову палату контроль "за виконанням законів України та прийнятих Верховною Радою України постанов, виконанням Державного бюджету України, фінансуванням загальнодержавних програм, збереженням та використанням майна, що є об'єктами права державної власності, органами виконавчої влади та посадовими особами, які обираються, призначаються або затверджуються Верховною Радою України" (пункт 1 статті 6 Закону), в частині контролю, не пов'язаного з використанням коштів Державного бюджету України, повинні розглядатись як такі, що не відповідають Конституції України.

Аналіз Закону вказує на те, що в ряді своїх положень він покладає на Рахункову палату такі повноваження, які відповідно до Конституції України належать до контрольних повноважень виключно Верховної Ради України та Кабінету Міністрів

України у фінансово-економічній сфері і перебувають поза межами використання коштів Державного бюджету України.

Так, Закон покладає на Рахункову палату контроль:

— за “використанням об’єктів права власності, які не підлягають приватизації” (абзац четвертий статті 2 Закону) та “грошовою емісією, використанням золотого запасу, дорогоцінних металів, каміння, наданням кредитів та здійсненням операцій по розміщенню золотого і валютного резервів” (абзац сьомий статті 2 Закону);

— за “збереженням та використанням майна, що є об’єктами права державної власності” (пункт 1 статті 6 Закону);

— за “збереженням та використанням майна, що є об’єктами права державної власності, що не підлягають приватизації” (пункт 1 статті 7 Закону);

— за “збереженням і використанням об’єктів права державної власності” (найменування та частина перша статті 23 Закону), в тому числі шляхом проведення обстежень “майнових комплексів, їх збереження і використання в інтересах держави” (частина перша статті 23 Закону), отримання необхідної інформації “від Фонду державного майна України, центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій”, проведення перевірок та ревізій “щодо дотримання законності в управлінні майном, що є об’єктами права державної власності” (частина перша статті 23 Закону);

— за станом “зберігання і використання майна, що є об’єктами права державної власності, а також майна, що знаходиться у повному господарському віданні Національного банку України, його територіальних відділень та підвідомчих спеціалізованих підприємств, установ і організацій” (частина третя статті 25 Закону), а також за результатами “виробничо-господарської діяльності, проведеної приватизації або іншого розпорядження майном, що є об’єктами права державної власності” (частина перша статті 26 Закону);

— за станом “використання та управління об’єктами права державної власності, що підлягають приватизації” (абзац третьої частини першої статті 27 Закону) та правовим режимом “об’єктів права державної власності, в тому числі земельного фонду України” (абзац сьомий частини першої статті 27 Закону).

Управління об’єктами державної власності відповідно до Конституції України віднесено до повноважень Кабінету Міністрів України (пункт 5 статті 116), тоді як законодавчі умови його здійснення, правовий режим власності визначаються виключно законами України (пункт 7 частини першої статті 92 Конституції України), а парламентський контроль, зокрема і в цій сфері, належить виключно Верховній Раді України (пункт 33 частини першої статті 85 Конституції України). А тому передачу таких повноважень Рахунковій палаті Верховною Радою України треба розглядати як таку, що суперечить Конституції України, оскільки відповідно до Конституції України (частина друга статті 6 та частина друга статті 19) і Рахункова палата як окремий конституційний орган, і сама Верховна Рада України мають діяти виключно на підставі та у межах конституційних повноважень.

За умови, якби конституційно закріплені за Верховною Радою України контрольні повноваження у фінансово-економічній сфері стали у повному обсязі і на постійній основі належати Рахунковій палаті, на чому наполягає у своїх поясненнях Верховна

Рада України (Верховна Рада України, говориться в них, створивши Рахункову палату, не передала їй свої повноваження здійснення парламентського фінансово-економічного контролю, а наділила її такими повноваженнями), тоді це означало б перерозподіл конституційної компетенції шляхом прийняття Закону, що можливо тільки шляхом внесення змін до Конституції України відповідно до розділу XIII Конституції України.

Зазначене вище стосовно невідповідності Конституції України також стосується і тих положень Закону, за якими на Рахункову палату покладено контроль:

— “за дотриманням законності щодо надання Україною позик, економічної та іншої допомоги іноземним державам, міжнародним організаціям, а також щодо укладання угод про державні позики і кредити, здійснення контролю за використанням кредитів, одержаних Україною від іноземних держав, банків та міжнародних фінансових організацій, і позик, які не передбачені Державним бюджетом України” (абзац п’ятий статті 2 Закону);

— “за виконанням рішень Верховної Ради України про надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам, міжнародним організаціям” (крім позик, передбачених у Державному бюджеті України) “та про одержання Україною від іноземних держав, банків та міжнародних фінансових організацій позик, які не передбачені Державним бюджетом України, використанням безоплатної допомоги Україні, одержаної з іноземних джерел, за грошовою емісією, використанням кредитних і валютних ресурсів органами виконавчої влади та їх посадовими особами, наданням кредитів і здійсненням операцій по розміщенню золотого і валютного резервів, а також кредитними операціями” (пункт 9 статті 6 Закону).

Відповідні повноваження — це сфера виключних повноважень Верховної Ради України (пункт 14 частини першої статті 85 Конституції України), які Верховна Рада України має здійснювати самостійно, за допомогою парламентського контролю у межах, визначених Конституцією України (пункт 33 частини першої статті 85 Конституції України). Делегування цих повноважень іншому органу Конституція України не передбачає.

Отже, і ці положення абзацу п’ятого статті 2 та пункту 9 статті 6 Закону повинні розглядатись як такі, що не відповідають Конституції України.

4. Суб’єкт конституційного подання звертає увагу на те, що відповідно до Закону на Рахункову палату покладено здійснення і таких контрольних повноважень, які, відповідно до статті 98 Конституції України, не пов’язані з використанням коштів Державного бюджету України, а саме: фінансових коштів, не передбачених Державним бюджетом України, коштів органів місцевого самоврядування, різноманітних господарюючих суб’єктів тощо, за наявності в їх статутному фонді будь-якої частки державного майна, їх участі у реалізації загальнодержавних програм або надання їм державою митних, податкових та інших пільг.

В поясненнях Верховної Ради України до цих положень конституційного подання акцентується увага на тому, що статтю 98 Конституції України не можна розуміти як таку, що визначає повний статус Рахункової палати, а згідно з пунктом 1 статті 32 Закону України “Про власність” суб’єктом права загальнодержавної власності є Верховна Рада України. У зв’язку з цим на підставі пункту 13 статті 85 і пункту 5

статті 116 Конституції України вона зобов'язана контролювати надходження коштів до Державного бюджету України від використання державної власності, управління якою здійснює Кабінет Міністрів України.

Аналіз положень Конституції України свідчить, що сфера контрольних повноважень Рахункової палати відповідно до статті 98 Конституції України визначається поняттям "Державний бюджет України". Спів між сторонами конституційного провадження полягає в тому, чи входять до складу Державного бюджету України кошти, які прямо не відображені в Законі про Державний бюджет України, є в цьому значенні "позабюджетними", але які, відповідно до Закону, віднесені до сфери контрольних повноважень Рахункової палати.

За висновками фінансово-економічної експертизи не є складовими Державного бюджету України Пенсійний фонд (з деякими суперечностями в чинному законодавстві), фінансові ресурси загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального і національно-культурного розвитку, охорони довкілля, якщо кошти на фінансування зазначених програм залучались з інших джерел (не були передбачені в структурі асигнувань з Державного бюджету України на відповідний рік), зокрема, від економічної допомоги іноземних держав, міжнародних організацій або від іноземних кредитів, отриманих без гарантій Кабінету Міністрів України.

На Рахункову палату, відповідно до статті 98 Конституції України, покладено контроль за використанням всіх коштів Державного бюджету України, незалежно від джерел їх надходження. "Позабюджетними" в цьому контексті є лише недержавні кошти (суспільні фонди, фонди громадських організацій, органів місцевого самоврядування тощо).

Аналіз положень Конституції України дає підстави для висновку, що сфера застосування повноважень Рахункової палати поширюється лише на використання коштів Державного бюджету України.

Відповідно до пункту 4 частини першої статті 138, статті 142 Конституції України та пункту 6 статті 16 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21 травня 1997 року бюджет Автономної Республіки Крим та місцеві бюджети не входять до складу Державного бюджету України. Контрольні повноваження Рахункової палати, відповідно до статті 98 Конституції України, на місцеві бюджети не поширюються.

Якщо ж, згідно із частиною третьою статті 143 Конституції України, держава відповідним законом надає органам місцевого самоврядування окремі повноваження органів виконавчої влади і фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або фінансово підтримує місцеве самоврядування з цього бюджету іншим шляхом відповідно до частини третьої статті 142 Конституції України, то контроль з боку Рахункової палати за використанням коштів місцевих бюджетів може здійснюватися в обсязі використання коштів Державного бюджету України.

Отже, положення частини другої статті 16 Закону, за якими сфера застосування повноважень Рахункової палати поширюється на органи місцевого самоврядування в тій частині їх діяльності, яка перебуває поза межами використання коштів

Державного бюджету України, повинні розглядатись як такі, що не відповідають Конституції України.

Як показує аналіз положень статті 16 Закону, сфера застосування повноважень Рахункової палати охоплює і діяльність найрізноманітніших суб'єктів підприємництва та господарювання різних форм власності. Ці повноваження поширюються щодо:

підприємств, установ, організацій, банків, кредитних установ, господарських товариств, страхових компаній, інших фінансових установ і їх спілок, асоціацій та інших об'єднань незалежно від форм власності, за умови, якщо вони отримують, перераховують, використовують кошти Державного бюджету України, або мають частку державної власності у своєму статутному фонді, або використовують об'єкти права державної власності чи управляють ними, а також у разі надання їм державою митних, податкових та інших пільг.

Поширення сфери застосування повноважень Рахункової палати щодо суб'єктів господарювання різних форм власності без будь-яких обмежень не відповідає такому загальному принципу конституційного ладу України, як забезпечення державного захисту прав усіх суб'єктів права власності і господарювання (частина четверта статті 13 Конституції України). Відповідно до статті 98 Конституції України здійснення контрольних повноважень Рахункової палати щодо господарюючих суб'єктів різних форм власності має обмежуватись лише реальним обсягом коштів Державного бюджету України, які використовує відповідний суб'єкт.

Це положення впливає з частини другої статті 95 Конституції України, де зазначено, що "Виключно Законом про Державний бюджет України визначаються будь-які видатки держави на загальносуспільні потреби, розмір і цільове спрямування цих видатків". Це означає, що Рахункова палата здійснює контроль за використанням коштів Державного бюджету України відповідно до їх цільового призначення, тобто за їх витрачанням на цілі, встановлені Законом про Державний бюджет України. Отже, ті положення частини другої статті 16 Закону, за якими сфера застосування повноважень Рахункової палати поширюється на суб'єкти права власності і господарювання різних форм власності в тій частині їх діяльності, яка перебуває поза межами використання коштів Державного бюджету України, повинні розглядатись як такі, що не відповідають Конституції України.

Відповідно до частини другої статті 16 Закону контрольні повноваження Рахункової палати поширюються також на об'єднання громадян, недержавні фонди та інші недержавні некомерційні громадські організації у разі, коли їх діяльність пов'язана з отриманням, перерахуванням або використанням коштів Державного бюджету України, виконанням бюджетів загальнодержавних цільових фондів, участю в реалізації загальнодержавних програм, використанням майна, що є об'єктами права державної власності і управління ними, а також в частині наданих законодавством України або державними органами митних, податкових та інших пільг або відстрочок у розрахунках з державою лише щодо фактичного обсягу державних коштів, державного майна чи державних пільг або відстрочок у розрахунках з державою.

Поширення сфери застосування повноважень Рахункової палати на об'єднання громадян, недержавні фонди та інші недержавні некомерційні громадські організації із зрозумілих причин турботи про державні кошти, їх використання, передбачене

в частині другій статті 16 Закону без будь-яких обмежень, не узгоджується з тими положеннями Конституції України, які гарантують громадянам індивідуально чи спільно вільно розпоряджатись своєю власністю (частина перша статті 41 Конституції України), в тому числі для задоволення їх політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів в рамках недержавних некомерційних об'єднань (частини перша та третя статті 36 Конституції України).

Отже, ті положення частини другої статті 16 Закону, за якими сфера застосування повноважень Рахункової палати поширюється на об'єднання громадян, недержавні фонди та інші недержавні некомерційні громадські організації в тій частині їх діяльності, яка перебуває поза межами використання коштів Державного бюджету України, повинні розглядатись як такі, що не відповідають Конституції України.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 85, 92, 95, 96, 97, 98 та 150 Конституції України, статтями 40, 51, 61, 63, 65, 70, 77 Закону України "Про Конституційний Суд України", Конституційний Суд України

в и р і ш и в :

Закон України від 11 липня 1996 року "Про Рахункову палату Верховної Ради України" визнається таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним) в частині таких його окремих положень:

1. Визнаються такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення Закону України "Про Рахункову палату Верховної Ради України":

1.1. щодо найменування Рахункової палати як "Рахункова палата Верховної Ради України" (найменування Закону, преамбула, статті 1 та 39 Закону);

1.2. щодо визначення Рахункової палати як органу "вищого", "державного фінансово-економічного" контролю (частина перша статті 1, стаття 3 Закону) та "вищого... фінансово-економічного" контролю (стаття 36 Закону);

1.3. щодо гарантій правового статусу посадових осіб Рахункової палати, передбачених частиною першою статті 37 Закону.

2. Визнаються такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення Закону України "Про Рахункову палату Верховної Ради України", за якими на Рахункову палату покладено:

2.1. завдання організації і здійснення контролю за своєчасним виконанням "доходної" частини Державного бюджету України (абзац другий статті 2 Закону);

2.2. функцію здійснювати контроль за "своєчасним і повним надходженням доходів до Державного бюджету України" (пункт 2 статті 6 Закону);

2.3. повноваження здійснювати "контрольно-ревізійні" види діяльності, що забезпечують "єдину систему контролю за виконанням Державного бюджету України" (пункт 1 статті 7 Закону), "організувати і проводити оперативний контроль за виконанням Державного бюджету України за звітний період" (пункт 6 статті 7 Закону), крім повноважень проводити оперативний контроль за використанням коштів Державного бюджету України за звітний період;

2.4. повноваження здійснювати контроль за "надходженням до Державного бюджету України коштів, отриманих: від розпорядження державним майном, в тому числі його приватизації, продажу; від управління майном, що є об'єктами права державної власності" (частина третя статті 23 Закону);

2.5. повноваження "в разі виявлення підробок, підлогів, привласнень і зловживань — вилучати необхідні документи, залишаючи у справах акт вилучення і копії або опис вилучених документів" (пункт 4 частини другої статті 12 Закону);

2.6. вчинення всіх, без винятку, дій, передбачених статтею 31 Закону.

3. Визнаються такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення Закону України "Про Рахункову палату Верховної Ради України", за якими на Рахункову палату покладено контроль за тією сферою фінансово-економічної діяльності, яка перебуває поза межами використання коштів Державного бюджету України:

3.1. "за виконанням законів України і прийнятих Верховною Радою України постанов, виконанням Державного бюджету України, фінансуванням загальнодержавних програм" (в частині контролю, не пов'язаного з використанням коштів Державного бюджету України) та "збереженням та використанням майна, що є об'єктами права державної власності, органами виконавчої влади та посадовими особами, які обираються, призначаються або затверджуються Верховною Радою України" (пункт 1 статті 6 Закону);

3.2. за "використанням об'єктів права власності, які не підлягають приватизації" (абзац четвертий статті 2 Закону) та "грошовою емісією, використанням золотого запасу, дорогоцінних металів, каміння, наданням кредитів та здійсненням операцій по розміщенню золотого і валютного резервів" (абзац сьомий статті 2 Закону);

3.3. за "збереженням та використанням майна, що є об'єктами права державної власності" (пункт 1 статті 6 Закону);

3.4. за "збереженням та використанням майна, що є об'єктами права державної власності, що не підлягають приватизації" (пункт 1 статті 7 Закону);

3.5. за збереженням і використанням об'єктів права державної власності" (найменування та частина перша статті 23 Закону), в тому числі шляхом проведення обстежень "майнових комплексів, їх збереження і використання в інтересах держави" (частина перша статті 23 Закону), отримання необхідної інформації "від Фонду державного майна України, центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій", проведення перевірок та ревізій "щодо дотримання законності в управлінні майном, що є об'єктами права державної власності" (частина перша статті 23 Закону);

3.6. за станом "зберігання і використання майна, що є об'єктами права державної власності, а також майна, що знаходиться у повному господарському віданні Національного банку України, його територіальних відділень та підвідомчих спеціалізованих підприємств, установ і організацій" (частина третя статті 25 Закону), а також за результатами "виробничо-господарської діяльності, проведеної приватизації або іншого розпорядження майном, що є об'єктами права державної власності" (частина перша статті 26 Закону);

3.7. за станом "використання та управління об'єктами права державної власності, що підлягають приватизації" (абзац третій частини першої статті 27 Закону)

та правовим режимом “об’єктів права державної власності, в тому числі земельного фонду України” (абзац сьомий частини першої статті 27 Закону);

3.8. “за дотриманням законності щодо надання Україною позик, економічної та іншої допомоги іноземним державам, міжнародним організаціям, а також щодо укладання угод про державні позики і кредити, здійснення контролю за використанням кредитів, одержаних Україною від іноземних держав, банків та міжнародних фінансових організацій, і позик, які не передбачені Державним бюджетом України” (абзац п’ятий статті 2 Закону);

3.9. “за виконанням рішень Верховної Ради України про надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам, міжнародним організаціям” (крім позик, передбачених у Державному бюджеті України) “та про одержання Україною від іноземних держав, банків та міжнародних фінансових організацій позик, які не передбачені Державним бюджетом України, використанням безоплатної допомоги Україні, одержаної з іноземних джерел, за грошовою емісією, використанням кредитних і валютних ресурсів органами виконавчої влади та їх посадовими особами, наданням кредитів і здійсненням операцій по розміщенню золотого і валютного резервів, а також кредитними операціями” (пункт 9 статті 6 Закону).

4. Визначаються такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення Закону України “Про Рахункову палату Верховної Ради України”, за якими сфера застосування повноважень Рахункової палати поширюється на: “органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, банки, кредитні установи, господарські товариства, страхові компанії, інші фінансові установи і їх спілки, асоціації та інші об’єднання незалежно від форм власності”; “об’єднання громадян, недержавні фонди та інші недержавні некомерційні громадські організації” (частина друга статті 16 Закону) в тій частині їх діяльності, яка перебуває поза межами використання коштів Державного бюджету України.

5. Положення Закону в частині, що визнана неконституційною, втрачають чинність з дня ухвалення цього Рішення.

6. Обов’язки щодо забезпечення виконання Рішення Конституційного Суду України покласти на Верховну Раду України і Президента України.

7. Рішення Конституційного Суду України є обов’язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржено.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у “Віснику Конституційного Суду України” та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

РІШЕННЯ

КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**у справі за конституційним поданням
народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
розпоряджень Президента України
про призначення перших заступників, заступників голів
обласних, Київської міської державних адміністрацій,
виданих протягом липня—грудня 1996 року, січня 1997 року
(справа щодо призначення
заступників голів місцевих державних адміністрацій)**

м. Київ
24 грудня 1997 року
№ 8-зп

Справа № 3/690-97

***Конституційний Суд України
у складі суддів Конституційного Суду України:***

**Тимченка Івана Артемовича — головуєчий,
Вознюка Володимира Денисовича,
Євграфова Павла Борисовича,
Козюбри Миколи Івановича,
Корнієнка Миколи Івановича,
Костицького Михайла Васильовича,
Малинникової Людмили Федорівни,
Мартиненка Петра Федоровича,
Мироненка Олександра Миколайовича,
Розенка Віталія Івановича,
Савенка Миколи Дмитровича,
Скоморохи Віктора Єгоровича,
Тихого Володимира Павловича,
Чубар Людмили Пантеліївни,
Шаповала Володимира Миколайовича,
Яценка Станіслава Сергійовича,**

за участю Брита Віктора Петровича та Донченка Юрія Григоровича, народних депутатів України — представників суб'єкта права на конституційне подання, Стичинського Броніслава Станіславовича — заступника Міністра юстиції України та Хотлубея Юрія Юрійовича — керівника Управління організаційної роботи і кадрової політики

Адміністрації Президента України, представників Президента України, а також Селіванова Анатолія Олександровича — завідувача відділу зв'язків з органами правосуддя Секретаріату Верховної Ради України, залученого Конституційним Судом України до участі у справі як представника Верховної Ради України,

керуючись пунктом 1 частини першої статті 150 Конституції України, пунктом 1 статті 13, статтями 61, 63, 65 Закону України "Про Конституційний Суд України", розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням народних депутатів України щодо конституційності розпоряджень Президента України про призначення перших заступників, заступників голів обласних, Київської міської державних адміністрацій, виданих протягом липня—грудня 1996 року, січня 1997 року.

Приводом для розгляду справи згідно із статтями 39, 40 Закону України "Про Конституційний Суд України" стало конституційне подання народних депутатів України про визнання неконституційними актів Президента України.

Підставою для розгляду справи згідно із статтями 71 та 75 Закону України "Про Конституційний Суд України" є наявність спору щодо конституційності розпоряджень Президента України про призначення перших заступників, заступників голів місцевих державних адміністрацій, виданих на підставі Указу Президента України "Про Положення про обласну, Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію та Положення про районну, районну у містах Києві та Севастополі державну адміністрацію" від 21 серпня 1995 року № 760. Як стверджують народні депутати України, Президент України перевищив свої повноваження, встановлені Конституцією України (абзац четвертий статті 15 Закону України "Про Конституційний Суд України").

Заслухавши суддю-доповідача Малинникову Л. Ф., пояснення представників сторін Брита В. П., Донченка Ю. Г., Стичинського Б. С., Хотлубея Ю. Ю., Селіванова А. О. — представника Верховної Ради України та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т О Н О В И В :

1. Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що розпорядження Президента України про призначення перших заступників, заступників голів обласних, Київської міської державних адміністрацій, видані протягом липня—грудня 1996 року, січня 1997 року, не відповідають статті 106 Конституції України. Народні депутати посилаються на частину третю статті 118 Конституції України, згідно з якою склад місцевих державних адміністрацій формують голови місцевих державних адміністрацій, у тому числі призначають вказаних посадових осіб. Разом з тим у статті 106 Конституції України серед конкретних повноважень Президента України не визначено повноважень щодо призначення перших заступників, заступників голів місцевих державних адміністрацій. Посилаючись на пункт 31 цієї ж статті, народні депутати стверджують, що такі повноваження не передбачені і в інших статтях Конституції України. Тому народні депутати України вважають, що оспорені у конституційному поданні акти Президента України видані з перевищенням його конституційних повноважень.

Заперечуючи проти наведених доводів, Президент України зазначає, що відповідно до Указу Президента "Про Положення про обласну, Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію та Положення про районну, районну у містах Києві та Севастополі державну адміністрацію" від 21 серпня 1995 року № 760 заступників голів місцевих державних адміністрацій за поданням їх голів призначає на посади і звільняє з посад Президент України (частина перша пункту 11). Крім того, цими ж Положеннями визначено, що голова адміністрації формує державну адміністрацію (пункт 8). Тобто положення, закріплене у частині третій статті 118 чинної Конституції України, про те, що склад місцевих державних адміністрацій формують голови цих адміністрацій, існувало і до її прийняття.

Ухвалою Колегії суддів Конституційного Суду України з конституційних подань від 10 липня 1997 року відкрито конституційне провадження у справі щодо відповідності Конституції України розпоряджень Президента України про призначення перших заступників, заступників голів обласних, Київської міської державних адміністрацій.

2. Відповідно до статті 46 Конституційного Договору між Верховною Радою України та Президентом України "Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України" від 8 червня 1995 року правовий статус та обсяг повноважень обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій до прийняття нової Конституції України визначались Положенням про обласну, Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію та Положенням про районну, районну у містах Києві та Севастополі державну адміністрацію, затверджених Указом Президента України 21 серпня 1995 року № 760.

Згідно з Положенням про обласну, Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію Президент України призначав головою місцевої державної адміністрації особу, обрану головою відповідної Ради (пункт 7), і за поданням голови державної адміністрації призначав на посаду його першого заступника та заступників (частина перша пункту 11).

Указом Президента України "Про порядок розгляду питань, пов'язаних з призначенням на посади голів, заступників голів обласних, Київської і Севастопольської міських та голів районних державних адміністрацій" від 27 липня 1996 року № 607 повноваження про призначення відповідних посадових осіб не визначені.

3. Відповідно до пункту 10 частини першої статті 106, частини четвертої статті 118 та пункту 7 розділу XV "Перехідні положення" Конституції України Президент України призначає за поданням Кабінету Міністрів України голів місцевих державних адміністрацій та припиняє їхні повноваження на цих посадах. Конституція України не відносить до повноважень Президента України призначення перших заступників, заступників голів місцевих державних адміністрацій.

Частиною третьою статті 118 Конституції України передбачено, що склад місцевих державних адміністрацій формують голови місцевих державних адміністрацій. Аналіз положень статей Конституції України, в яких вживається термін "формують", зокрема статті 107, а також стенограми засідання Верховної Ради України про прийняття

Конституції України (обговорення частини третьої статті 118) дає підстави зробити висновок, що за змістом термін "формують" охоплює такі дії голови місцевої державної адміністрації, як призначення складу місцевих державних адміністрацій.

Оскільки місцеві державні адміністрації входять до системи органів виконавчої влади, то повноваження, організація, порядок діяльності місцевих державних адміністрацій згідно з пунктом 12 частини першої статті 92, а також частиною другою статті 120 Конституції України визначаються виключно Конституцією і законами України.

Проте до цього часу законодавча база відповідно до Конституції України не створена.

4. Відповідно до частини другої статті 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Встановлені Указом Президента "Про Положення про обласну, Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію та Положення про районну, районну у містах Києві та Севастополі державну адміністрацію" від 21 серпня 1995 року № 760 повноваження Президента України призначати перших заступників, заступників голів місцевих державних адміністрацій не входять до переліку повноважень Президента України, визначених у частині першій статті 106 Конституції України.

Згідно із статтею 75 Закону України "Про Конституційний Суд України" та враховуючи наведене вище, можна зробити висновок про те, що положення частини першої пункту 11 Положення про обласну, Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію, якою визначено повноваження Президента України призначати певних посадових осіб місцевих державних адміністрацій, не відповідає Конституції України.

Частина друга статті 152 Конституції України закріплює принцип, за яким закони, інші правові акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність. За цим принципом закони, інші правові акти мають юридичну силу до визнання їх неконституційними окремим рішенням органу конституційного контролю.

Конституційний Суд України, виходячи із змісту статті 74 Закону України "Про Конституційний Суд України", може не поширювати рішення у даній справі на правовідносини, які виникли внаслідок дії оспорених розпоряджень Президента України, у разі визнання неконституційним положення частини першої пункту 11 Положення про обласну, Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію.

На основі викладеного та керуючись частиною другою статті 147, статтею 150, частиною другою статті 152 Конституції України, статтями 51, 61, 63, 73, 74, 75, 77 Закону України "Про Конституційний Суд України", Конституційний Суд України

в и р і ш и в :

1. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення частини першої пункту 11 Положення про обласну, Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію, затвердженого Указом Президента

України “Про Положення про обласну, Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію та Положення про районну, районну у містах Києві та Севастополі державну адміністрацію” від 21 серпня 1995 року № 760 щодо повноважень Президента України про призначення перших заступників, заступників голів місцевих державних адміністрацій.

2. Положення частини першої пункту 11 Положення про обласну, Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію щодо повноважень Президента України про призначення перших заступників, заступників голів місцевих державних адміністрацій втрачає чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України даного Рішення про його неконституційність.

3. Це Рішення Конституційного Суду України не поширюється на правовідносини, які виникли внаслідок дії розпоряджень Президента України про призначення перших заступників, заступників голів обласних, Київської міської державних адміністрацій, виданих до визнання Рішенням Конституційного Суду України положення частини першої пункту 11 Положення про обласну, Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію щодо повноважень Президента України про призначення перших заступників, заступників голів місцевих державних адміністрацій таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним).

4. Рішення Конституційного Суду України є обов’язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскарженим.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у “Віснику Конституційного Суду України” та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним зверненням
громадян Проценко Раїси Миколаївни,
Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян
щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України
(справа за зверненнями жителів міста Жовті Води)

м. Київ
25 грудня 1997 року
№ 9-зп

Справи № 18/1203-97, № 18/1205-97,
№ 18/1206-97, № 18/1207-97,
№ 18/1208-97, № 18/1209-97,
№ 18/1210-97, № 18/1211-97,
№ 18/1212-97, № 18/1213-97,
№ 18/1214-97, № 18/1215-97,
№ 18/1216-97, № 18/1217-97,
№ 18/1218-97, № 18/1219-97,
№ 18/1220-97, № 18/1221-97,
№ 18/1222-97, № 18/1223-97,
№ 18/1314-97

**Конституційний Суд України
у складі суддів Конституційного Суду України:**

Тимченка Івана Артемовича — головуєчий,
Вознюка Володимира Денисовича,
Євграфова Павла Борисовича,
Козюбри Миколи Івановича,
Корнієнка Миколи Івановича,
Костицького Михайла Васильовича,
Малинникової Людмили Федорівни,
Мартиненка Петра Федоровича,
Мироненка Олександра Миколайовича,
Розенка Віталія Івановича,
Савенка Миколи Дмитровича,
Селівона Миколи Федосовича,
Скоморохи Віктора Єгоровича,
Тихого Володимира Павловича,
Чубар Людмили Пантеліївни,
Шаповала Володимира Миколайовича,
Яценка Станіслава Сергійовича,

керуючись статтею 150 Конституції України, пунктом 4 статті 13, статтями 51 та 63 Закону України "Про Конституційний Суд України", розглянув на пленарному засіданні справу щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України.

Приводом для розгляду справи стали звернення громадян Адаманова Еміра Салі, Бондаренко Віри Миколаївни, Великанта Валентина Кириловича, Дорошенко Світлани Олександрівни, Зінченка Володимира Івановича, Іркибаєва Кувандика Зінгазійовича, Кобзаря Миколи Федоровича, Кудіна Михайла Семеновича, Кульшенка Омеляна Івановича, Лягушіної Лариси Мефодіївни, Мельника Федора Миколайовича, Наумчика Олександра Дмитровича, Паніної Любові Михайлівни, Пащенко Михайла Володимировича, Пащенко Любові Андріївни, Проценко Раїси Миколаївни, Сапсай Зої Іванівни, Скрипника Федора Івановича, Смальяка Володимира Миколайовича, Стеця Володимира Леонідовича, Ярошенко Поліни Петрівни щодо офіційного тлумачення статей 8, 55, 56, 64, 65, 68, 86, 124 Конституції України та статті 24 Закону України "Про захист прав споживачів" від 12 травня 1991 року № 1023-ХІІ з наступними змінами і доповненнями.

Підставою для розгляду справи стала відмова судів загальної юрисдикції в прийнятті позовних заяв зазначених громадян до Кабінету Міністрів України про виконання зобов'язань за облігаціями Державної цільової безпроцентної позики 1990 року та відшкодування моральної шкоди.

Суб'єкти права на конституційне звернення, посилаючись на порушення їх конституційного права на судовий захист, заявили клопотання щодо офіційного тлумачення статей 8, 55, 56, 64, 65, 68, 86, 124 Конституції України, а також статті 24 Закону України "Про захист прав споживачів".

Ухвалами Колегії суддів Конституційного Суду України з конституційних звернень за вказаними конституційними зверненнями у відкритті конституційного провадження щодо офіційного тлумачення статей 8, 56, 65, 68, 86 Конституції України та статті 24 Закону України "Про захист прав споживачів" відмовлено, водночас відкриті конституційні провадження у справі щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України, які відповідно до статті 58 Закону України "Про Конституційний Суд України" об'єднані в одне конституційне провадження.

Заслухавши суддю-доповідача Савенка Миколу Дмитровича та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т О Н О В И В :

1. Суб'єкти права на конституційне звернення в січні 1997 року звернулися до Жовтоводівського міського суду (Дніпропетровська область) з позовними заявами до Кабінету Міністрів України про виконання зобов'язання за облігаціями Державної цільової безпроцентної позики 1990 року та відшкодування моральної шкоди.

Ухвалами судді Жовтководівського міського суду було відмовлено у прийнятті позовних заяв як таких, що не підлягають розгляду в судах відповідно до пункту 1 статті 136 Цивільного процесуального кодексу України. Дніпропетровський обласний суд зазначені ухвали залишив без змін.

Відмовляючи у прийнятті позовних заяв, суди посилалися на роз'яснення судової колегії в цивільних справах Верховного Суду України (1996 рік) про те, що визначення порядку, умов викупу та компенсації втрат від знецінення цінних паперів, облігацій Державної цільової безпроцентної позики 1990 року є компетенцією Кабінету Міністрів України і спори з цих питань судам не підвідомчі.

Разом з тим, Пленум Верховного Суду України в постанові "Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя" від 1 листопада 1996 року № 9 дав роз'яснення про підвідомчість судам усіх спорів про захист прав і свобод громадян.

Наведене свідчить про наявність неоднозначного застосування частини першої статті 55, статті 64 та частини другої статті 124 Конституції України, що відповідно до статті 94 Закону України "Про Конституційний Суд України" є підставою для їх офіційного тлумачення.

2. Частина перша статті 55 Конституції України містить загальну норму, яка означає право кожного звернутися до суду, якщо його права чи свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод. Зазначена норма зобов'язує суди приймати заяви до розгляду навіть у випадку відсутності в законі спеціального положення про судовий захист.

Відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв чи скарг, які відповідають встановленим законом вимогам, є порушенням права на судовий захист, яке відповідно до статті 64 Конституції України не може бути обмеженим.

Таким чином, положення частини першої статті 55 Конституції України закріплює одну з найважливіших гарантій здійснення як конституційних, так й інших прав та свобод людини і громадянина.

Частина перша статті 55 Конституції України відповідає зобов'язанням України, які виникли, зокрема, у зв'язку з ратифікацією Україною Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, Конвенції про захист прав і основних свобод людини (Рим, 1950 рік), що згідно зі статтею 9 Конституції України є частиною національного законодавства України.

3. Суб'єкти права на конституційні звернення, що розглядаються Конституційним Судом України, є учасниками правовідносин, які виникли внаслідок придбання ними облігацій Державної цільової безпроцентної позики 1990 року колишнього Союзу РСР.

Відмовляючи у прийнятті позовних заяв, суди посилались на відсутність зобов'язань України щодо внутрішнього боргу колишнього Союзу РСР, у тому числі за облігаціями Державної цільової безпроцентної позики 1990 року.

Однак Законом України "Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України" від 21 листопада 1996 року № 537 із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 17 січня 1997 року № 17, встановлено зобов'язання держави щодо забезпечення, збереження та відновлення реальної вартості грошових заощаджень та їх компенсації громадянам України, які внаслідок знецінення втратили грошові заощадження, вкладені в період до 2 січня 1992 року в установи Ощадного банку СРСР, що діяли на території України, а також у державні цінні папери, зокрема в облігації Державної цільової безпроцентної позики 1990 року.

Таким чином, компетенція судів загальної юрисдикції поширюється на правовідносини, що виникли внаслідок придбання громадянами України облігацій Державної цільової безпроцентної позики 1990 року в установах Ощадного банку СРСР, які діяли на території України.

На основі викладеного та керуючись статтями 147, 150 Конституції України, статтями 51, 63 Закону України "Про Конституційний Суд України", Конституційний Суд України

в и р і ш и в :

1. Частину першу статті 55 Конституції України треба розуміти так, що кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку. Суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод.

2. Відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства, є порушенням права на судовий захист, яке згідно зі статтею 64 Конституції України не може бути обмежене.

3. Частину другу статті 124 Конституції України необхідно розуміти так, що юрисдикція судів, тобто їх повноваження вирішувати спори про право та інші правові питання, поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. До правовідносин, на які поширюється юрисдикція судів у контексті конституційних звернень, належать також правовідносини, що виникли з факту придбання громадянами України облігацій Державної цільової безпроцентної позики 1990 року, щодо яких відповідно до Закону України "Про державні гарантії заощаджень громадян України" від 21 листопада 1996 року № 537/96-ВР із наступними змінами і доповненнями Україна взяла на себе зобов'язання про компенсацію реальної вартості знецінених державних цінних паперів.

4. Ухвали судів про відмову у прийнятті позовних заяв громадян Адаманова Еміра Салі, Бондаренко Віри Миколаївни, Великанта Валентина Кириловича, Дорошенко Світлани Олександрівни, Зінченка Володимира Івановича, Іркібаєва Кувандика Зінгазійовича, Кобзаря Миколи Федоровича, Кудіна Михайла Семеновича, Кульшенка Омеляна Івановича, Лягушіної Лариси Мефодіївни, Мельника Федора Миколайовича, Наумчика Олександра Дмитровича, Паніної Любові Михайлівни, Пащенко Михайла Володимировича, Пащенко Любові Андріївни, Проценко Раїси Миколаївни, Сапсай Зої Іванівни, Скрипника Федора Івановича, Смалья Володимира Миколайовича, Стеця Володимира Леонідовича, Ярошенко Поліни Петрівни до Кабінету Міністрів України про виконання зобов'язань, які виникли у зв'язку з придбанням облігацій Державної цільової безпроцентної позики 1990 року, та відшкодування моральної шкоди підлягають перегляду в порядку, встановленому Цивільним процесуальним кодексом України.

5. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскарженим.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у "Віснику Конституційного Суду України" та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

Леоніду Юзькову

ВИПОВНИЛОСЯ 6

60

“Нині Україна як держава де-юре є незалежною. Ми всі хочемо, щоб Україна була незалежною і де-факто. Для досягнення цієї національної мети нам належить багато зробити, зокрема, створити сучасну правну систему України, серцевину якої має становити принципово нова Конституція”. Ці слова написав у 1992 році перший Голова Конституційного Суду України, видатний український вчений Леонід Петрович Юзьков, якому 28 січня 1998 року виповнилося 6 усього 60 років. Але, на жаль, Л. Юзькову не судилося дочекатися прийняття нової Конституції незалежної України, у розробку проекту якої він вклав увесь свій талант вченого-юриста, всю енергію громадського діяча і організатора. 2 березня 1995 року Україну вразила скорботна звістка — Л. Юзьков раптово пішов із життя.

Л. Юзьков народився в селі Новоселиця Полонського району Хмельницької області в селянській родині. Після закінчення юридичного факультету і аспірантури Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка до останніх років свого життя працював викладачем у вузах Києва. Крім наукової та педагогічної діяльності, Л. П. Юзьков багато сил та енергії віддавав громадській роботі.

Він був відомим ученим-правознавцем, громадським діячем, академіком Академії правових наук України, заслуженим діячем вищої школи, професором Київського університету імені Тараса Шевченка. Він — автор більш як 200 наукових праць — був визнаним в Україні і далеко за її межами фахівцем у галузі конституційного права та державного будівництва.

Головною метою життя Л. Юзькова стала розробка правної бази демократичної держави. Реалізації цієї ідеї він віддав усі свої сили, знання, творче натхнення і професійне вміння. Обрання Л. Юзькова Головою Конституційного Суду України було закономірним визнанням його таланту вченого і громадського діяча, який вніс значний вклад у розбудову українського громадянського суспільства і демократичної правової держави.

Л. Юзьков очолював групу науковців, які розробляли концепцію Основного Закону держави, був головою робочої групи з розробки проекту нової Конституції України, одним із співавторів проекту Декларації про державний суверенітет України, брав активну участь у розробці найважливіших законопроектів, зробив вагомий внесок у підготовку проекту Закону "Про Конституційний Суд України". Під керівництвом Л. Юзькова за досить короткий час було підготовлено проект нової Конституції, в якому він прагнув втілити свої ідеї, які зводилися до того, що Конституція має закріпити пріоритет загальнолюдських цінностей над класовими. Конституція, на його погляд, має бути "безпосередньо діючим правом", документом, який не виконував би функцію "апологетичного фасаду невдалої соціальної будівлі". Нову Конституцію України він розглядав як такий твір, що поєднав би "кращі зразки світового конституціоналізму" з "історичними й національними традиціями українського державотворення".

За активної участі Л. Юзькова відбулися три міжнародні симпозиуми, присвячені аналізу й експертній оцінці проекту нової Конституції України, на яких спеціалісти в галузі конституційних систем США, Канади, Великобританії, Німеччини, Франції та інших країн розглядали конституційну модель України. З березня 1995 року на засіданні Європейської Комісії "За демократію через право" (Венеціанська Комісія), членом якої був Л. Юзьков, він мав подати науковцям, експертам і політикам найповнішу інформацію про конституційний процес в Україні, переконати їх у тому, що відсутність на той час нової Конституції України не може бути формальною перешкодою для набуття Україною повноправного статусу члена Ради Європи. Але невблаганна смерть перервала напружену і благородну працю видатного вченого-юриста, державного діяча, людини щедрого серця. Самовіддана праця теоретика конституційного процесу в Україні не була марною. Багато правових ідей, висунутих і обґрунтованих Л. Юзьковим, реалізовані у чинній Конституції України.

Л. Юзьков був скромною, високопорядною і високогуманною людиною. Своєю енергією, ентузіазмом він умів запалити інших, згуртувати навколо себе людей. Його глибоко поважали колеги, любили друзі, товариші, їхні взаємини були щирими і сердечними. Твердий у своїх переконаннях, непохитний у принципах, Л. Юзьков завжди був готовий уважно вислухати людину, прийти їй на допомогу.

Світла пам'ять про талановитого вченого-юриста, педагога, державного і громадського діяча, людину щедрої душі — Леоніда Петровича Юзькова назавжди залишиться в серцях тих, хто його знав.

**І. Тимченко,
Голова Конституційного Суду України**

Міжнародні зв'язки Конституційного Суду України

1997 рік

- 29 вересня Голова Конституційного Суду І. Тимченко прийняв делегацію Посольства ФРН в Україні. Учасники зустрічі обговорили питання співпраці. Тимчасовий повірений у справах ФРН в Україні пан Браун повідомив про намір німецької сторони надати Конституційному Суду України інформацію з найбільш актуальних питань конституційного судочинства.
- І. Тимченко ознайомив пана Брауна з діяльністю Конституційного Суду України, окремими положеннями Закону про Конституційний Суд України.
- 4 жовтня Делегація Конституційного Суду України на чолі з заступником Голови Конституційного Суду України В. Розенком взяла участь у підготовчій зустрічі до XI Конференції Голів Європейських Конституційних Судів (м. Варшава).
- 5—8 жовтня Директор кабінету Голови Конституційного Суду Королівства Іспанії професор Фернандо Пастор відвідав Конституційний Суд України. Обговорювалася програма поїздки делегації Конституційного Суду до Іспанії.
- 6 жовтня Голова Конституційного Суду України І. Тимченко зустрівся з представниками Американської асоціації юристів (Правової ініціативи у Центральній та Східній Європі — АВА/СЕЕЛІ) на чолі з главою делегації Мері Ноель Пепіс. Обговорено питання щодо допомоги, яку могла б надати Асоціація при розгляді конкретних справ у Конституційному Суді України та комплектуванні бібліотеки.

- 1 грудня Відбулася зустріч заступника Голови Конституційного Суду України В. Розенка з Головою Місії ОБСЄ в Україні Майклом Вайгантом. Обговорювалися питання взаємодопомоги та співробітництва між Місією ОБСЄ в Україні та Конституційним Судом України.
- 5 грудня Голова Конституційного Суду України І. Тимченко прийняв Радника з питань інвестицій і права Юргена Фосса (Німецький Фонд міжнародного правового співробітництва).
- 7—13 грудня Працівники Секретаріату Конституційного Суду України у складі завідувача Бібліотеки Л. Майстренко та провідного спеціаліста О. Сильченко відвідали Конституційний Суд ФРН. Вони ознайомилися зі структурою, організацією і діяльністю бібліотеки Конституційного Суду Німеччини.
- 15 грудня Керівник Секретаріату Конституційного Суду України В. Дубровський зустрівся з Міністром — радником Посольства Данії в Україні Пітером Мельхіором. Обговорювалися питання майбутнього співробітництва.
- 22 грудня Голова Конституційного Суду України І. Тимченко зустрівся з Надзвичайним і Повноважним Послом США в Україні Уільямом Гріном Міллером у зв'язку із закінченням його дипломатичної місії в Україні

1998 рік

- 8 січня Голова Конституційного Суду І. Тимченко зустрівся з Радником з питань культури та преси посольства США в Україні Мері Крюгер. Обговорювалися питання співробітництва між Інформаційним агентством США (ЮСІА) і Конституційним Судом України.

Закордонні поїздки здійснювалися за рахунок сторін, які приймали делегації Конституційного Суду України (крім Вірменії та Грузії).

Актуальний семінар

20—21 січня в Києві проходив Міжнародний семінар “Бюджет Конституційного Суду: контроль і управління”. Його організували Конституційний Суд України та Європейська Комісія “За демократію через право” (Венеціанська Комісія) за сприяння київського регіонального центру Академії правових наук України.

У СЕМІНАРІ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ :

Джанні Буккікіо	— Секретар Венеціанської Комісії,
Гія Мепаршвілі	— заступник Голови Конституційного Суду Грузії,
Автанділ Абашидзе	— суддя Конституційного Суду Грузії,
Павел Варваровскі	— суддя Конституційного Суду Чеської Республіки,
Микола Вігрук	— суддя Конституційного Суду Російської Федерації,
Арушан Акопян	— Генеральний Секретар Конституційного Суду Вірменії,
Арне Мавчич	— Генеральний Секретар Конституційного Суду Словенії,
Люсьєн Потомс	— Генеральний Секретар Арбітражного Суду Королівства Бельгія,
Джовані Каттаріно	— радник Генерального Секретаря Конституційного Суду Італії,
Евелін Вільям	— керівник адміністративно-бюджетного відділу Конституційної Ради Франції,
Габріель Аліна Омутеску	— науковий консультант Конституційного Суду Румунії,
Каролін Маргін	— адміністратор Венеціанської Комісії,
Роберт Байєр	— директор Консорціуму “Верховенство права”,
Віктор Мусіяка	— заступник Голови Верховної Ради України,
Віталій Опришко	— директор Інституту законодавства Верховної Ради України,
Василь Тацій	— Президент Академії правових наук України,
Федір Бурчак	— Віце-президент Академії правових наук України,
Олександр Павличенко	— директор Центру інформації та документації Ради Європи в Києві,
Олександр Купчишин	— начальник Управління Європейської і трансатлантичної інтеграції МЗС України,
- судді Конституційного Суду України
та представники Секретаріату Конституційного Суду України.

З вступним словом до учасників семінару звернулися Голова Конституційного Суду України Іван Тимченко та Секретар Венеціанської Комісії Джанні Буккікіо.

З доповідями виступили :

Генеральний Секретар Конституційного Суду Словенії
Арне Мавчич,
радник Генерального Секретаря Конституційного Суду Італії
Джовані Каттаріно,
суддя Конституційного Суду Російської Федерації
Микола Вітрук,
науковий консультант Конституційного Суду Румунії
Габріель Аліна Омутеску,
Генеральний Секретар Арбітражного Суду Бельгії
Люсьєн Потомс,
Суддя Конституційного Суду Чеської Республіки
Павел Варваровскі,
Керівник адміністративно-бюджетного відділу Конституційного Суду Франції
Евелін Вільям,
Віце-президент Академії правових наук України
Федір Бурчак,
судді Конституційного Суду України
Микола Селівон
і Петро Мартиненко.

Обговорювалися питання фінансового забезпечення діяльності Конституційних Судів як гарантії їх автономії та незалежності.

**Учасники
Міжнародного
семінару**

Голова
Конституційного
Суду України
І. Тимченко

Зліва направо:

Генеральний Секретар
Конституційного Суду
Словенії А. Мавчич,

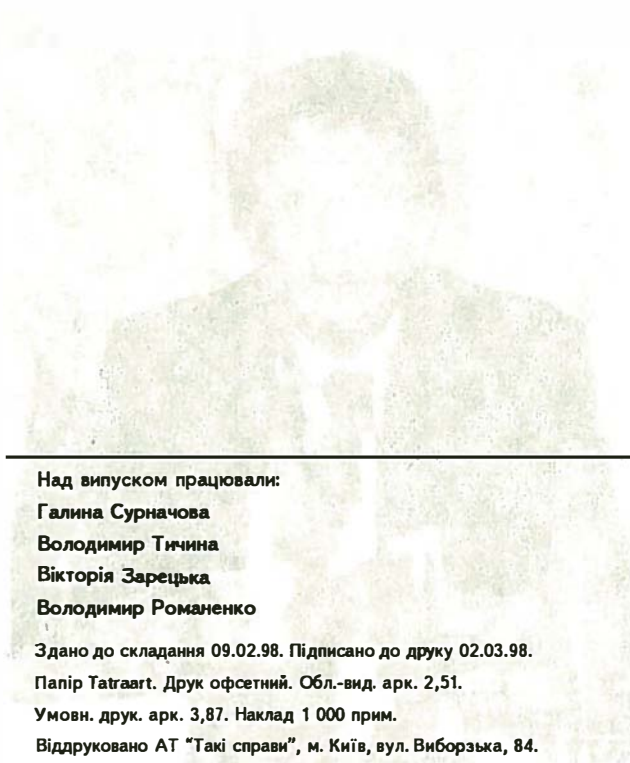
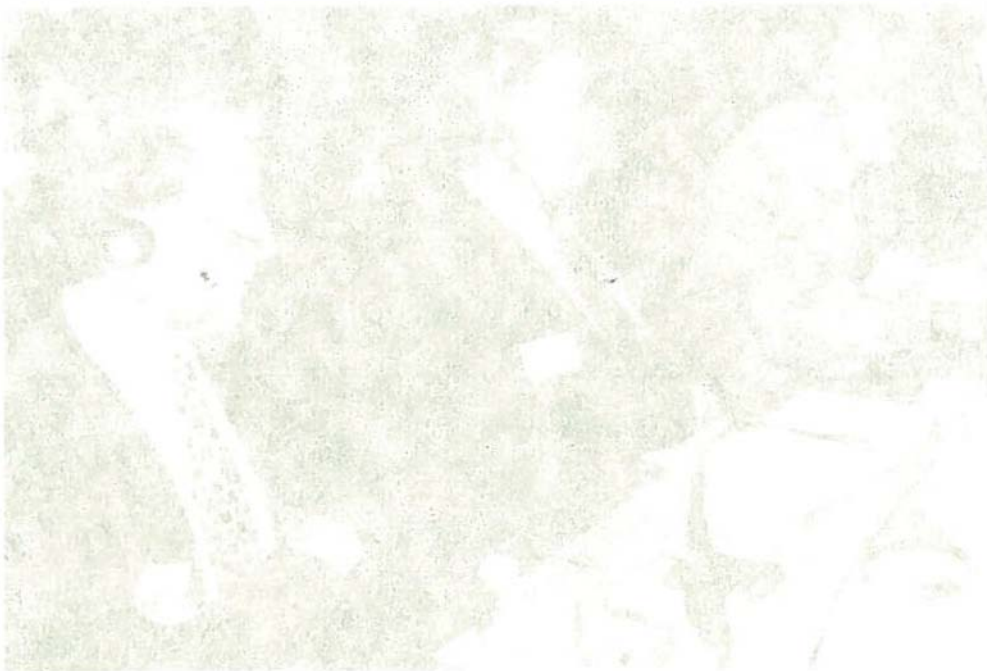
Суддя Конституційного Суду
України П. Мартиненко,

Генеральний Секретар
Арбітражного Суду
Королівства Бельгія
Л. Потомс

Секретар Європейської
Комісії "За демократію
через право" Дж. Буккікіо

Фото А. Бовта

Над випуском працювали:

Галина Сурначова

Володимир Тичина

Вікторія Зарецька

Володимир Романенко

Здано до складання 09.02.98. Підписано до друку 02.03.98.

Папір Tatragart. Друк офсетний. Обл.-вид. арк. 2,51.

Умовн. друк. арк. 3,87. Наклад 1 000 прим.

Віддруковано АТ "Такі справи", м. Київ, вул. Виборзька, 84.